

Ebből a rövid ismertetésből is látható, hogy Bak k Endre, a ki nagy buzgalommal gyűjtötte az adatokat és meleg szeretettel írta munkáját, elismerésre méltó hasznos dolgot végzett, mikor egy polgári sorsú nemes székel y család egyszerű történetét városa története keretében a millenniumra megírta, s id. Jancsó Mózes kereskedő, a kié a kezdeményezés és kinyomatás érdeme.

— ys.

Különfélek.

Don Quijote de la Munk(ács).

— Válasz az Ethnographia szélmalomharczára. —

Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus.

A dolog megértésére az előzmények elmondása szükséges.

Az „Ethnographia“ 1895. 3. számában egy gunyoros „prózai hősköltemény“ jelent meg „Vámbériász“ cz. a., esetlen élezeteket szórva és durva hangon beszélve Vámbéryről, és hasonlót ígérve a Zichy-expedicióról.

Az „Erdélyi Múzeum“ recensense (nem én!) a folyóirat m. é. VII. fűzetében megróvta az illetlen hangot, melyen az álnév alá rejtőző Hunföldi Lehel Vámbéryről szólt.

Erre M(unkácsi) B(ernát), a ki az álarcz alatt lappangott, dühösen neki rontott az „Erdélyi Múzeum“-nak s egy csapással az erdélyi írónak in genere, „Kolozsvári gombák“ cz. a.

Válaszunkban „Brassai bácsi“ egy latin distichonnal kijelentette, hogy ő sárral (cum stercore) vissza vem dobálózik, mert bepizskolná magát.

A gombák, úgy látszik, erősen megártottak hunföldi Munk(ácsi) úrnak, mert az ellenméreg nem hogy használt volna, hanem még mérgebben felemelte öklelő dárdáját az „Erdélyi Múzeum“ papirszárnyai és szerkesztője ellen.

Az „Ethnographia“ f. é. 2—3. ikrek fűzetében ugyanis „A fekete kun sivatag“ cz. a. egy a „Vámbériász“ finom tollú írójára valló „megrovási kaland“ jelent meg, Hunföldi Lehel úrtól, a mely belekötölözködik az Erdélyi Múzeum apr. fűzetében megjelent „Középázsiai élmények“ egy szavába, illetőleg nevébe, hogy miért nevezem én a „Kara-kum“ homok sivatagot magyarul „fekete-kun“-nak, mikor a kum szó törökül homokot jelent.

Valóban — parturiunt montes, nascitur ridiculus mus. Époszt hirdetett egy évvel ez előtt a modern Zrinyi a Zichy-expedicióról s lett a hőskölteményből egy üres szószátyárkodás

Mert hát a nyelvész H. L. úrnak tudnia kellene, hogy a homok jelentő kum törökszó mellett, a török eredetű kun népnévnek

régi formája szintén kum, mint az a Cumanus, Cumania nevekben is fenmaradt. A Kaspi-tenger melletti kum-ik nép és az ottani Kum a folyó neve is minden valószínűség mellett összefüggésben áll a kun, kum névvel és néppel.

Nekem a nyelvészet nem mesterségem, de azt vélem, hogy a kun-t jelentő kum szó etymologiai összefüggésben áll a homokot jelentő kum szóval; mert több rokon nyelvben a kun- és kum-nak értelmi jelentése is az, mint sok más népé, t. i. földi, ember; kombinálva a homokot jelentő kum szóval: valószínűleg homokos pusztai ember. (Hunfalvi Pál a magyar nép nevet maga is földön lakó, ember jelentésűnek magyarázza.)

Az ember és föld neve rokon eredetű szó több más nyelvben is, pl. a héberben adam = ember, adama = föld; a latinban homo = ember és humus = föld, talaj.

Miért ne lehetne hát a kun, kum = ember rokon származású a kum = homok, föld szóval?!

Ez a joggal feltételezett etymologiai rokonság lebegett előttem, midőn mintegy összevetésül azt írtam, hogy „fekete-kún (kara-kum) vagy teke-turkomán sivatag.“ Ez egészen más, mint a mit H. L. úr roszakaratú, nyakatekert elesavarással kimagyarázni szeretne belőle, hogy „megkerültek a fekete-kúnok“.

En cikkemben kunokról egy szót sem szólok (a kara-kum után is ott áll cikkemben a teke-turkomán, a kikről beszélek); még azt sem említtem, hogy a Kara-Kum mellett ott van az A k-Kum sivatag, mint a hogy a fekete-kúnok mellett ott voltak a fehér-kúnok; a fekete-kazarok mellett a fehérkazarok, fehér- és fekete-magyarok.

Mindez elég alapot nyújthatna H. L. úrnak is a gondolkodásra, sőt arra a combinatióra is méltán vezethetne, hogy e homok (kum) puszták és a Közép-Ázsiából származó hasonló nevű kunok között összefüggés kereshető. De cikkemben ennyi következtetésre sem ragadtattam magamat, csupán párhuzamba állítottam a kara-kum mellé a fekete-kun-t, mintegy figyelemkeltésül.

H. L. úr tehát ismét szélmalom ellen harcol. És még milyen mívelt irodalmi hangon: „smafú“ (ez bizonyára az ő őshazai szava!), „tyűh a német áldóját!“ „svindli“, „hazug a veséjük is!“ stb.

Ezzel a hanggal versenyezni már csakugyan nem kívánunk, mert az irodalmi tisztesség egyik főkövetelményének tartjuk a vitatkozásnál is a tisztességes modort és a mívelt emberhez illő hangot. Mert lehet vajaki még oly „nagynevű“ (akár három nevű) és „még nagyobb hangú tudós“ is; de azért még sem mívelt ember.

C'est le ton, qui fait la musique!
Le style c'est l'homme!

Sz. L.

Magyarázó jegyzetek C. Sallustius Crispus Catilina és Jugurtha című művéhez. Szerkesztette Zsoldos Benő. E cím alatt jelent meg a „Sárospataki Irodalmi Kör“ kiadásában, a főiskola költségén, a gymnasiumi könyvtár XXI. és XXII. köteteül két gyakorlati segédkönyv az ifjúság számára. A szerző az első füzet előszavában fejtegeti az okokat, a melyek műve szerkesztésére bírták és az elveket, melyeket követett. Egy részt a szerző jó híre, másrészt a Sárospataki Irodalmi Kör s a főiskola elegendő biztosítékot nyújtanak a mű czél-szerűségére nézve. Mindazonáltal nem hallgathatjuk el abbéli szerény nézetünket, hogy a szerző talán kelleténél kevesebbre becsülte a Sallustiuszt olvasó ifjúság okvetlenül megkövetelendő előismereteit és túlságosan megkönnyítvén nekik a készülést, könnyen a szellemi lomhaság előmozdítójává válhatik akarata ellenére.

Sz. J.

C. Velleius Paterculus Róma történetéről írt könyve, (latinul és magyarul) fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Szőllgyény Ferencz, Budapest, Franklin-társulat 1896. a m. tud. akadémia classica-philologiai bizottságától kiadott „Görög és latin remekírók“ gyűjteményének legújabb kötete. A fordítás külön is kapható. Most csak jelezzük megjelenését, ismertetésére még visszatérünk.

Nők az egyetemen. Köztudomású dolog, hogy Ő Felsőge m. évi nov. hó 18-án kelt legfelsőbb alhatározásával a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter előterjesztésére megengedte, hogy a nőknek a bölcsészeti, orvosi és gyógyszerészeti pályákra való léphetés czéljából, a felsőbb tanintézetekre leendő felvételre — a mennyiben a szabályszerű feltételeknek megfelelnek — az illetékes felsőbb tanintézet meghallgatása alapján, esetrőlehetre engedély adassék és részükre, miután tanulmányaikat a fennálló szabályok értelmében sikerrel befejezték, a képesítő oklevél kiadassék. Ennek az engedélynek alapján a folyó iskolai év végén több nő tett immár rendkívüli érettségi vizsgálatot, a kik jövőre az egyetemen fogják választandó felsőbb tanulmányaikat, mint ny. rendes hallgatók folytatni. Erdélyben az első ilyen érettségi vizsgálatot a szászvárosi jeles főgymnasiumban e napokban tette le Königsberger Lea k. a. Déváról, igen szép eredménnyel, a ki a tanárnői pályára készül s jövőre valószínűleg a kolozsvári egyetem hallgatója lesz. A Királyhágón túli részekről eddigelé három női érettségi vizsgálatról hallottunk.

— **A nagy-enyedi Bethlen-kollegium legújabb története** jelent meg e napokban, Magyarország ezeréves fennállásának ünneplése alkalmából kiadta a főiskola előljárósága. (Nagy Enyed nagy 8. adr. 266 l.) A bevezető részben elvannak mondva röviden a történeti előzmények; aztán ismertetve van a régi kormányzat 1872-ig, majd a tanárok, a kollegium-épületek, gyűjtemények, az internatus, a tanulók segélyezése, az egészségügy, az ifjúsági egyesületek. A második rész

egyenként tárgyalja a főiskola alkotó részeit, I. a jogi tanfolyamot, II. a theologia akadémiát (ez a legbehatóbb, actualis rész), III. a főgymnasiumot és annak tanárait, tanulóit az utolsó 30 év alatt, végül IV. a tanítóképző-intézetet, gyakorló és elemi iskolát. A zárzó után névmutató könnyíti meg a munka használatát, mely e régi jeles collegium legújabb történetét, mintegy az utolsó 30 év alatt, minden oldalról behatóan ismerteti.

— **Dr. Gergely Sámuel**t. egyetemünkön az egyetemes történelem eddig magántanárát, Ó Felsége a böles.- nyelv- és tört.-tud. kar felterjesztésére nyilvános rendkívüli tanári czímmel és jelleggel tüntette ki az egyetemi oktatás és történeti irodalmi működés terén kifejtett buzgólkodása jutalmául.

»Ezer év« történeti drámai költemény három felvonásban, előjátékkal és utóhanggal jelent meg Szász Károly és ifj. Szász Béla tollából a Franklin-társulat kiadásában. E történeti drámai költemény első sorban nem a színpad számára készült, ámbár nagyobb s dúsan felszerelt színpadon, megfelelő kiállítással s a szükséges rövidítésekkel s egyes képek kihagyásával sikerrel és hatással volna előadható. Mint könyvdráma költői olvasmányul jelenik meg, s mint ilyen szól a nemzet mívelt olvasó közönségéhez. Egyes képek láncolata vonul el az olvasó szemei előtt, a magyar nemzet ezeréves történetének kimagasló és forduló pontjain, a mint egyes jeleneteinek czímsorozata mutatja. Előjátéka, egy képpen, Árpád a honalapító, a pusztaszeri szerződést s a magyar alkotmány alapjainak letételét tünteti fel. Az első felvonás két képből áll: az első Szent Istvánt, az első magyar királyt, élete végén mutatja, a mint a kereszténység behozatalára s az ország szervezésére visszatekint; a második Negyedik Bélát két színben hozza elénk: a tatárjárásban, a csatavesztésben és az ország pusztulásában, aztán annak helyreállításában, az új honalapításban. A második felvonás négy képpen Mátyást, az igazságost, a mohácsi gyászt s az ország ketté szakadását, Rákóczit a szabadsághóst s fölkelését és bukását és egy néma képpen Mária Teréziát, a pozsonyi országgyűlésen. A harmadik felvonás a nemzet újjá születését, ismét négy képpen: a nyelv és irodalom megújulását Bessenyei, az úttörő, Széchenyi, a reformátor, Kossuth, az agitátor (az 1848/9-ki szabadságharc három szakaszban), s végre Deák, a koronázó cím alatt a kibékülést hozza színre. A különállóknak látszó képek sorozatát, két allegorikai alak, a Nemtő és a Viszály fentartó és romboló szellemei kötik össze s képezik a költői mű benső egységét az egymás után sorozott képekben. Az olvasó hazánk ezeréves történetét szemei előtt látja elvonulni főmozzanataiban, felemelő és gyászos tanúságaival, melyek a végeredményben lelkesítőleg s biztatólag oldódnak meg. Az egésznek magasabb s komoly és hű történeti felfogása mindenütt költői lendülete, az egyes képeknek drámai szerkezete

s a mindenütt nyilatkozó nemzeti szellem és hazafias érzés hathatósan szól az olvasóhoz s biztosítja a költői mű irodalmi becsét.

A „**Csikmegyei Füzetek**“ből megjelent eddig 10 füzet. A megjelent füzetek tartalmának főbb pontjai ezek: I. Csikmegye leírása. A honfoglalás. Csikmegye látképe, megnevezése. A »Csik«, «Gyergyó» és »Kászon« elnevezések eredete. Csikm. határai. II. Csikm. területe és a területhez való népességi viszonya, erdősége és lakossága. III. Csikm. szorosai és vármíhatalai. 1. gyimesi, 2. tölgyesi, 3. békási és 4. kisvölgyesi szoros. Csikm. hegyei. IV. A hegyek kultusza a székelyeknél. V. A hegyek kultusza a cigányoknál. A csiksomlyai, gyilkostói, kerékszéki és szentannatói visszhangok. Csikm. barlangjai. VI. Csikm. barlangjai (vége). Csikm. ősi várai és erődítményei. VII. Csikm. síkságai. Az Olt folyó és mellékvei. — A Maros folyó és mellékvei. — A Nagy- és Kisküküllő. A Kis-Besztercze. VIII. A Tatros folyó. Csikm. tavai. IX. Halastavak. Ivóvizek. Az angolok rólunk. Csikm. égalja és éghajlati viszonyai. Csikm. geológiai múltja és jelene. X. Csikm. földtani jellemzése a képződések korai szerint. Csikm. ásványai az ásványok négy főosztálya szerint. Csikm. bányái a múltban és jelenben. A megjelent füzetekből látszik e vállalat korszerűsége és életrevalósága. Kár, hogy méltóbb pártolásban nem részesülvén, nem prosperálhat. Ajánljuk olvasóink s főleg a csikmegyeiek kiválóbb figyelmébe és pártfogásába. 12 füzet ára 2 frt 40 kr. 1 füzet ára 20 kr. Megrendelhető Györgyjakab Márton kiadónál Csíkszeredában és Vitos Mózes ny. lelkész szerkesztőnél Csík-Szt.-Királyon (posta helyben).

— **Verne Gyula összes munkái** új, olcsóbb képes díszkiadásából a Franklin-Társulatnál legújabbban az »Az öt hét léghajón« (Utazás Afrikában) hagyta el a sajtót, melyben a leleményes szerző léghajóval juttatja el útasait Afrika belsejének oly helyeire, hol előttük európaiak még nem fordultak meg. Az érdekesítő viszontagságokon, tapasztalatokon kívül az olvasó sok ismeretet szerez a könyvből. Az »Öt hét léghajón« a vállalat 31—38-ik füzeteit tölti be. Ezekből a 31—33 már előbb megjelent, s most veszi a közönség egyszerre a 34—38 füzeteiket az eredeti francia kiadás gazdag képsorozatával. Egy-egy füzet ára 20 kr. s minden könyvkereskedésben kapható, úgyszintén a már előbb megjelent művek is. (A rejtelmes sziget. Utazás a Holdba. Utazás a Hold körül. A Jangada.)

Folyóiratok.

Akadémiai Értesítő májusi füzetét az akadémia múlt évi munkásságáról való jelentés és a májusi nagygyűlés jegyzőkönyvei töltik meg.

Magyar Nyelvőr májusi füzetében *Simonyi* Zsigmond a jogász-nyelvről értekezik; *Kicska* Emil folytatja az alany és állítmány meghatározását; *Pápay* József egy dunántúli nyelvjárás sziget ez. alatt a Komárom megyei